

Vyšehradský hřbitov

Pavel Bedrníček

volvox globator

Pavel Bedrníček

Vyšehradský hřbitov

Volvox Globator / Praha 2008

Pavel Bedrníček

Vyšehradský hřbitov

Volvox Globator / Praha 2008

Copyright © Pavel Bedrníček, 2008

Copyright © Volvox Globator, 2008

Graphic design © Luboš Drtina, 2008

e-pub 978-80-7511-007-7

pdf 978-80-7511-008-4

Vydalo nakladatelství & vydavatelství

Volvox Globator

Prvního pluku 7, 186 00 Praha 8

<http://www.volvox.cz>

jako svou 800. publikaci

Odpovědný redaktor Ladislav Dlabal

Jazyková redakce Tereza Houšková

Fotografie Pavel Bedrníček, Vít Houška

Grafická úprava Luboš Drtina

E-kniha pureHTML.cz

Adresa knihkupectví: VOLVOX GLOBATOR Štítného 16, Praha 3

Jak ukázaly archeologické výzkumy, ve středověku se na Vyšehradě pohřbívalo na několika místech – u kostela svatého Jana Křtitele Stětí, svatého Martina, svatého Vavřince. V kapitulním kostele se nacházela krypta Přemyslovců a ve svém chrámu byli pohřbíváni i někteří členové kapituly. Těsně při kostele se pohřbívalo již v 11. a ve 12. století; během staletí dalších zde postupně vznikl malý hřbitůvek.

Vlastní hřbitov Města hory Vyšehradu se však nalézal v blízkosti kostela svatého Jana Křtitele Stětí, který byl farním; pohřbívalo se tu však spíše zřídka, vyšehradští obyvatelé byli ještě v 16. století většinou utrakvisté, a proto dávali přednost tomu, být pochováni na hřbitově u kostela svaté Alžběty v podhradí, v současnosti již dávno zaniklého.

V roce 1660 dal děkan Martin Veselanský hřbitůvek u kapitulního chrámu ohradit novou zdí a zároveň ukončil pohřbívání při kostele svatého Jan Křtitele Stětí. To ovšem již byla výstavba barokní pevnosti v plném proudu, obyvatelstvo i kapitula byly z Vyšehradu vystěhovány, takže i na tomto hřbitůvku při kapitulním chrámu se pohřbívalo málokdy. Byl to skutečně jen malý, spíše vesnický hřbitůvek, jaký tehdy býval téměř při každém kostele, a svou nepatrnost si ponechal plná dvě století. Když Josef II. v roce 1785 svým výnosem zrušil hřbitovy při kostelech uvnitř města, byl z toho vyšehradský hřbitůvek vyňat, „an kostel jest 500 kroků od města“, jak pravilo tehdejší zdůvodnění.

* * *

Impuls k úplné přeměně dosavadního, málo používaného hřbitůvku přišel z dosti nečekané strany. Počátkem 60. let 19. století vznikl Svatobor, spolek českých spisovatelů, v němž působili i někteří vlastenečtí kněží, samozřejmě i novopečený vyšehradský kanovník Václav Štulc. Šlo o spolek víceméně podpůrný, který však začal pořádat sbírky také na zřizování důstojných hrobů českých spisovatelů.

Záhy se při Svatoboru vytvořil také zvláštní odbor vedený F. L. Riegerem, který se v ovzduší tehdejšího všeobecného vlasteneckého nadšení zabýval myšlenkou zřízení jakéhosi národního Pantheonu, v němž by se pohřbívali nejzasloužilejší mužové národa.

Nejprve se debatovalo o tom, kam jej umístit; uvažovalo se o Budči, Levém Hradci, Liběchově, ale nakonec zvítězila myšlenka Vyšehradu. Idea to byla svůdná, vlastenecká, bohulibá, leč peněz už nebylo. Sešlo se několik návrhů, jejich realizace však svou nákladností daleko přesahovala finanční možnosti Svatoboru. Spolek se proto rozhodl zatím jen pro stavbu jednotlivých náhrobků a počátkem roku 1862 vypsál soutěž na návrhy pomníků, jejichž cena by nepřekročila 500 zlatých.

Především bylo nutno postavit pomník na hrobě uctívaného „objevitele Rukopisů“ Václava Hanky, který zemřel v roce 1861 a byl na vlastní přání pohřben na Vyšehradě. V soutěži zvítězil věhlasný architekt Ignác Ullmann (1822–1897), autor mj. Techniky na Karlově náměstí, budovy Sokola Pražského, Vyšší dívčí školy ve Vodičkově ulici, paláce Lažanských (kavárna Slavie), Prozatímního divadla a mnoha dalších dokonalých staveb. Hankův pomník byl slavnostně odhalen o svátku svatého Václava v roce 1863. Hanku na dosud malý hřbitůvek následovala Božena Němcová, roku 1868 malíř Karel Purkyně a o rok později i jeho otec, světově proslulý fyziolog Jan Evangelista Purkyně.

Mezitím se ovšem kanovník Štulc ze všech sil snažil o přeměnu malého, nepřiliš upraveného hřbitůvku ve skutečné národní pohřebiště. Kapitula se k této myšlence, zahrnující především rozšíření hřbitova, stavěla zpočátku odmítavě, nakonec však povolila a v roce 1869 byl hřbitov zvětšen o více jak 1500m².

V sedmdesátých letech byl Štulc již proboštem, plně ve svém úsilí podporován kanovníkem a později rovněž proboštem Mikulášem Karlachem. Hřbitov byl znovu rozšířen a Ullmannův švagr, architekt

Antonín Barvitius (mj. autor smíchovského kostela svatého Václava) navrhl po italském vzoru hřbitovní arkády; jeho návrh však byl realizován jen z malé části.

V roce 1887 došlo k dalšímu rozšíření hřbitova a zároveň se kapitula obrátila na Josefa Mockera, představujícího v té době kapitulní chrám, se žádostí o návrh nových arkád. Mocker zakázku odmítl, ale doporučil kapitule jiného vynikajícího architekta Antonína Wiehla, jenž svůj návrh také v letech 1889–1908 postupně realizoval.

Hřbitov tak nabyl svého konečného rozsahu. Teprve počátkem devadesátých let se však kanovníku Karlachovi podařilo realizovat starou myšlenku Pantheonu a ve východní části hřbitova, na jeho nejvyšším místě, byl postaven Slavín.

Během 20. století se opakovaně objevovaly snahy o další zvětšení a úpravy hřbitova. Již v samých počátcích století, v roce 1908, navrhoval Antonín Wiehl stavbu dalšího arkádového ochozu, k realizaci však nakonec nedošlo. Rok 1934 přinesl pozoruhodný návrh výstavby nového hřbitova i s arkádami v prostoru sadu, kde jsou dnes Mysl-bekova sousoší. Další návrh předložil architekt Josef Fanta v roce 1938, tentokrát na rozšíření stávajícího hřbitova o více než 250 hrobních míst; o tom sice odpovědná místa uvažovala, ale – pokolikáté už – nebyly peníze. Fanta svůj návrh opakoval v roce 1950, ovšem totalitní poměry začátku padesátých let něco takového zcela vylučovaly. Ještě v roce 1974 se objevil návrh na rozšíření o urnový háj, situovaný do sadu východně od hřbitova (Karlachovy sady); nakonec se ale od jakéhokoli záměru v tomto směru ustoupilo a bylo rozhodnuto, že hřbitov již nebude ani měněn, ani rozšiřován a definitivně zůstane na své rozloze jedenaosmdesáti arů.

Na této nevelké ploše je natěsnáno více než 600 hrobů, převážně osob všeobecně slavných, nebo alespoň ve svém oboru vynikajících; odpočívá tu však i řada lidí obyčejných, většinou zámožných měšťanů